

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

السلام : رفع القلم عن ثلاثة : عن المجنون حتى يفيق ، و عن الصبي حتى يبلغ ، و عن النائم حتى يستيقظ .»

بحث دیگر آن است که آیا صبی مسلوب العبارة هست و إنشاء او کآن لم یکن می باشد یا نه ؟ مثلاً اگر بایع و مشتری با هم توافق کنند و بعد به صبی بگویند تو صیغه بیع (و یا کلاً هر عقد دیگری) را برای ما بخوان آیا چنین عقدی که صبی می خواند صحیح است یا نه ؟ شیخ اعظم انصاری و صاحب جواهر فرمودند که صبی مسلوب العبارة می باشد که ما بعداً در این رابطه بحث خواهیم کرد .

خوب و اما طبق مشی و روشی که امام(ره) در این بحث دارد اول آیه مربوط به این بحث ، یعنی آیه ۶ از سوره نساء را مطرح کرده : « وَ اٰتٰلُوْا الْيَتٰمٰى حَتّٰى اِذَا بَلَغُوْا النِّكَاحَ فَاِنْ اَنْتُمْ مِنْهُمْ رُّشْدًا فَادْفَعُوْا اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ وَا لَا تَاْكُلُوْهَا اِسْرَافًا وَا بَدَارًا اَنْ يَّكْبُرُوْا وَا مَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَا مَنْ كَانَ فَقِيْرًا فَلْيَاْكُلْ بِالْمَعْرُوْفِ فَاِذَا دَفَعْتُمْ اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ فَاَشْهَدُوْا عَلَيْهِمْ وَا كَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيْبًا » ، ولی شیخ در مکاسب این آیه را ذکر نکرده البته کلاً آیات ابتدائی از سوره نساء درباره مال ایتام می باشد منتهی شاهد بحث ما در آیه ۶ از این سوره می باشد که در آن دو مطلب یعنی : بلوغ و رشد در آن ذکر شده که فقهای ما نیز در کتاب الحجر درباره بلوغ و رشد بحث کرده اند زیرا غیر بالغ محجور است و غیر رشید نیز سفیه و محجور می باشد .

بحثمان در شروط متعاقدين بود ، شیخ اعظم انصاری(ره) بلوغ را به عنوان اولین شرط ذکر کردند بنابراین باید ببینیم آیا بلوغ شرط صحت بیع است یا نه ؟ . در اینجا احتمالات و اقوالی وجود دارد منتهی اول باید توجه داشته باشیم که شروط بیع دو جور هستند ؛ اول شروطی که عرفاً در تحقق ماهیت بیع دخالت دارند مثل قصد إنشاء و دوم شروطی که عرفی نیستند ولی شرع آنها را دخالت داده مثل بلوغ که ما این شروط را نیز در بیع مؤثر می دانیم بخلاف أبوحنیفه و برخی از عامه که بلوغ را در بیع معتبر نمی دانند .

مطلب دیگر اینکه ما روز شنبه برخی از اقوال عامه و خاصه را درباره شرطیت بلوغ در بیع نقل کردیم و امروز نیز قول شیخ طوسی در خلاف را نقل می کنیم ، شیخ طوسی در ص ۱۷۹ از جلد ۳ خلاف در مسئله ۲۹۴ می فرماید : « مسألة ۲۹۴ : لا یصح بیع الصبی و شراؤه ، سواء أذن له فيه الولی أو لم یأذن ، و به قال الشافعی ، و قال أبو حنیفة : ان کان بإذن الولی صح ، و إن کان بغير إذنه وقف علی إجازة الولی .

دلیلنا : ان البیع و الشراء حکم شرعی ، و لا یثبت الا بشرع ، و لیس فيه ما یدل علی أن بیع الصبی و شراؤه صحیحان و ایضا قوله علیه

رسیده اند یا نه ، یعنی با معامله کردن قبل از بلوغ و رشدشان آنها را امتحان کنید که ابوحنیفه نیز به همین آیه به صورتی که عرض شد تمسک کرده و گفته که آیه يدلُّ بر اینکه معاملات صبی قبل از بلوغ با نظارت و اجازه ولی صحیح می باشد ، ولی ما قائلیم که معاملات صبی قبل از بلوغ حتی با نظارت و اجازه ولی باطل است بنابراین ما ناچاریم که جواب کلام ابوحنیفه را بدهیم .

علامه در ص ۱۱ از جلد ۱۰ تذکره در جواب کلام ابوحنیفه فرموده : « و قال أبو حنیفة و أحمد فی الروایة الأخری : یصحّ عقد الممیّز بإذن الولیّ ، لقوله تعالی : وَابْتَلُوا الْيَتَامَى وَ إِنَّمَا يَتَحَقَّقُ الاختبار بتفویض التصرف .

و الجواب : الابتلاء یثبت بتفویض الاستیام و المماکسة و تدبیر البیع ثم یعقد الولیّ » و حضرت امام(ره) نیز در جواب ابوحنیفه همین را می فرماید ، بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله ...

والحمد لله رب العالمین وصلی علی

محمد آله الطاهرین

خوب و اما در آیه مذکور نکاتی وجود دارد ؛ اول اینکه « حتّی » در آیه به معنای غایه می باشد و مُعیّا در غایه داخل نیست بلکه جزء حکم می باشد و معنای آیه اینطور می شود که ایتام را امتحان کنید تا وقتی که به حدّ بلوغ نکاح یعنی احتلام برسند ، بعد بلوغ به تنهائی نیز کافی نیست بلکه باید علاوه بر بلوغ به رشد نیز برسد سپس اموالش را به او بدهید و رشد در امور مالی و اقتصادی یعنی تشخیص منافع و مضارّ و رشد در امور سیاسی یعنی تشخیص اینکه از لحاظ مدیریتی کدام کار بهتر است و رشد در امور فرهنگی یعنی تشخیص اینکه از لحاظ تعلیم و تربیت انجام کدام کار مؤثر تر است ، خلاصه اینکه رشد نسبت به امور مختلف فرق می کند و در مانحن فیه نیز رشد در امور مالی و اقتصادی مراد است ، بنابراین دو چیز در آیه ذکر شده ؛ بلوغ و رشد . حضرت امام(ره) در اینجا چند وجه ذکر کرده و بحث را پیش برده : اول اینکه تمام الموضوع بلوغ است دون الرشد ، دوم اینکه تمام الموضوع رشد است دون البلوغ ، سوم اینکه هر یک از بلوغ و رشد جزء الموضوع هستند که ظاهر آیه بر همین دلالت دارد یعنی اگر هر دوی بلوغ و رشد مجموعاً محقق شد فادفعوا إليهم أموالهم ، ما نیز مثل امام(ره) همین وجه را اختیار می کنیم .

خوب و اما یک مطلبی در این آیه وجود دارد که موجب اختلاف بین ما و عامه شده و آن مطلب این است که عامه می گویند از ظاهر آیه که فرموده ایتام را امتحان کنید تا اینکه به بلوغ و رشد برسند این استفاده می شود که یعنی آنها را بفرستید تا معامله کنند و بعد شما نظارت داشته باشید و ببینید که به بلوغ و رشد